

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Taloushallinto

2014

Katri Sallinen

VARATTOMAN VIIMEINEN MATKA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous | Taloushallinto

2014 | 34

Hanna Kärkkäinen

Katri Sallinen

VARATTOMAN VIIMEINEN MATKA

Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona Turun kaupungin hyvinvointitoimialan asiakasneuvonta ja etuuskäsittely -yksikölle. Työn tavoitteena oli laatia etuuskäsittelyyn ohjeistus siitä, kuinka käsitellään hakemuksia toimeentulotuesta hautauskuluihin ja miten toimitaan hyvinvointitoimialan huolehtiessa hautausjärjestelyistä.

Opinnäytetyössä pyrittiin antamaan tiivis kokonaiskuva kuolemaa seuraavien pakollisten toimenpiteiden ja järjestelyiden pääpiirteistä sekä selvittämään niihin liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia, selvittämään henkilön kuolemaa seuraavaa prosessia. Työ sisältää lyhyen esittelyn toimeentulotuesta yleisesti sekä omat osionsa toimeentulotuesta hautauskuluihin ja hyvinvointitoimialan hoitamalle hautaukselle. Työhön sisällytettiin osio ohjeistamaan myös omaisia, sillä omaiset kysyvät usein neuvoja etuuskäsittelystä.

Lähteinä työssä käytettiin pääasiassa lakeja sekä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Varsinainen päätavoitteena ollut ohjeistus laadittiin pitkälti toimeksiantajan käytäntöjen pohjalta. Toimeksiantaja tulee mahdollisesti hyödyntämään opinnäytetyötä perehdyttäessään uutta työntekijää hautausasioiden käsittelyyn.

ASIASANAT:

Hautaus, toimeentulotuki

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business | Financial Management

2014 | 34

Hanna Kärkkäinen

Katri Sallinen

THE LAST JOURNEY OF THE DESTITUTE

The thesis was commissioned by the Customer Guidance and Benefit Processing unit of the City of Turku Welfare Division. The aim of the thesis was to draw up guidelines for the Benefit Processing unit on how to deal with applications of income support for burial expenses and how to operate when burial arrangements are taken care of by the Welfare Division.

To make the process following a person's death more clear, the thesis aimed at giving a concise overview on the main features of the obligatory measures and arrangements following death and explaining the rights and obligations involved. The thesis includes a brief introduction to income support in general and their own sections for income support for burial expenses and burial arrangements taken care of by the Welfare Division. As the bereaved often request advice from the Benefit Processing unit, a section providing information for the bereaved was also included in the thesis.

The main sources of the thesis were laws and literature related to the topic. The guidelines that were the main objective of the thesis were mainly drawn up based on the commissioner's practices. The thesis may be utilized by the commissioner when briefing a new employee on dealing with burial matters.

KEYWORDS:

Burial, income support

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET (TAI SANASTO)	6
1 JOHDANTO	7
2 KUOLEMAN JÄLKEEN	8
2.1 Kuolemansyyn selvittäminen	8
2.2 Kuolintodistus ja hautauslupa	9
2.3 Hautapaikka	10
2.4 Hautaaminen ja hautaustavat	12
2.5 Perunkirjoituksesta	15
3 LYHYESTI TOIMEENTULOTUESTA	18
3.1 Perustoimeentulotuki	18
3.2 Ehkäisevä toimeentulotuki	19
3.3 Täydentävä toimeentulotuki	19
4 TOIMEENTULOTUKI HAUTAUSKULUIHIN	20
4.1 Huomioitavat hautausmenot	20
4.2 Huomioitavat varat	23
4.3 Laskelman tekeminen	24
5 HYVINVOINTITOIMIALAN HOITAMA HAUTAUS	25
6 OHJEITA OMAISILLE	27
6.1 Kuolinpesän asioiden hoitaminen	27
6.2 Hautausjärjestelyt	29
6.3 Vainajan velat	30
6.4 Perhe-eläke ja muut tuet läheisen kuoltua	31
7 LOPUKSI	33
LÄHTEET	34

LIITTEET

Liite 1. Esimerkkilaskelmia toimeentulotuesta hautauskuluihin.

KUVIOT

Kuvio 1. Tuhkattujen osuus kaikista Suomen kuolleista vuosina 2000–2013 (Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry 2014). 13

TAULUKOT

Taulukko 1. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän hautaustilastot vuosilta 2005–2013 (Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry 2014). 14

Taulukko 2. Hautaustoimiston osalta huomioitavien kulujen enimmäismäärät, kun omainen tilaa hautauksen. 21

Taulukko 3. Seurakunnan osalta huomioitavat kulut. 22

KÄYTETYT LYHENTEET (TAI SANASTO)

AVI	Aluehallintovirasto
HautaustoimiL	Hautaustoimilaki
Kela	Kansaneläkelaitos
KuolSelvL	Laki kuolemansyyn selvittämisestä
PK	Perintökaari
SHL ry	Suomen Hautaustoimistojen Liitto ry
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
THL	Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
ToTuL	Laki toimeentulotuesta
TSA	Terveystensuojeluasetus
Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

1 JOHDANTO

Henkilön kuolemaa seuraa aina pakollisia toimenpiteitä ja järjestelyitä, joista jonkun on huolehdittava. Kuolinsyyn selvittäminen, hautaaminen ja perunkirjotus on aina hoidettava. Mikäli vainaja ei ole eläessään toivonut tietyn henkilön hoitavan hautausjärjestelyitä, voivat niistä hautaustoimilain mukaan huolehtia eloonjäänyt puoliso tai avopuoliso sekä lähimmät perilliset tai muu vainajalle läheinen henkilö. Jos lain tarkoittamia läheisiä ei hautausjärjestelyitä hoitamaan löydy, tulee hautauksesta huolehtia sen kunnan, jossa vainajalla oli kuollessaan kotikunta (tai jossa vainaja kuollessaan asui, mikäli kotikuntaa ei ollut).

Vainajalta jääneet varat tulee ensisijaisesti käyttää hautauskulujen maksamiseen. Mikäli kuolinpesän varat eivät kuitenkaan riitä kattamaan hautauskustannuksia, voi hautausjärjestelyistä huolehtiva hakea hautauskuluihin toimeentulotukea siitä kunnasta, jossa vainajalla oli kuollessaan kotikunta (tai jos kotikuntaa ei ollut, siitä kunnasta, jossa vainaja kuollessaan asui). Vain välttämättömät hautauskulut voidaan huomioida toimeentulotuesta.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Turun kaupungin hyvinvointitoimialan asiakasneuvonta ja etuuskäsittely -yksikkö. Työn päätavoitteena on laatia etuuskäsittelyyn mahdollisimman selkeä ohjeistus siitä, kuinka hakemuksia toimeentulotuesta hautauskuluihin tulisi käsitellä, ja miten toimitaan hyvinvointitoimialan huolehtiessa hautausjärjestelyistä. Opinnäytetyön tärkeimpiä lähteitä ovat lait, mutta myös esimerkiksi aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja hautausalan julkaisuja hyödynnetään työssä. Varsinainen päätavoitteena oleva ohjeistusosio laadittiin pitkälti toimeksiantajan käytäntöjen pohjalta.

2 KUOLEMAN JÄLKEEN

Henkilön kuolemasta on viipymättä ilmoitettava ensisijaisesti sille lääkärille, jonka hoidossa henkilö viimeisen sairautensa aikana oli, tai kuolinpaikan terveyskeskuksen lääkärille tai poliisille (Asetus kuolemansyyn selvittämisestä 21.12.1973/948 1. luku 1 §). Kun henkilö menehtyy kotona, asunnossa, hoitolaitoksessa tai matkalla sinne, on ensisijainen vastuuviranomainen lääkäri. Poliisi on ensisijainen vastuuviranomainen vain silloin, kun kuolema on tapahtunut ulkona tai julkisissa tiloissa. (Lääkintöhallituksen yleiskirje kuolemansyyn selvittämisestä 1789/1982, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston 2013 mukaan.)

2.1 Kuolemansyyn selvittäminen

Henkilön kuolinsyy on selvitettävä aina. Kuolemansyyn selvittämisen aloittaa ensisijainen vastuuviranomainen ja asian luonne ratkaisee, suoritetaanko vainajalle lääketieteellinen vai oikeuslääketieteellinen kuolemansyynselvitys. (Valvira 2013.)

Lääketieteellinen kuolemansyynselvitys

Lääketieteellinen kuolemansyynselvitys tehdään silloin, kun kuoleman tiedetään johtuneen sairaudesta ja vainaja on ollut viimeisen sairautensa aikana lääkärin hoidossa. Tällöin kuolemansyynselvityksen tekee lääkäri ja se voi perustua lääkärin potilaan eläessä tekemiin tutkimuksiin, potilaan terveystietoihin tai lääketieteelliseen ruumiinavaukseen. Lääketieteellinen ruumiinavaus voidaan tehdä, jos se on yleisen terveyden- ja sairaanhoidon kannalta tarpeellinen ja siihen saadaan vainajan lähimmän omaisen tai vainajalle muuten läheisen henkilön suostumus. Mikäli suostumusta ei voida viivytyksettä saada, voi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa luvan ruumiinavauksen suorittamiseen. Lupaa ei kuitenkaan voida antaa, jos omaisen kielteinen kanta on tiedossa. (Valvira 2013.)

Lääketieteellinen ruumiinavaus on suoritettava myös silloin, kun vainajan lähin omainen tai muu vainajalle läheinen henkilö sitä pyytää, mikäli se voi tapahtua vaikeuttamatta sairaanhoitolaitoksen tai terveyskeskuksen muuta toimintaa (Laki kuolemansyyn selvittämisestä 1.6.1973/459 2. luku 4 §).

Lääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä ja sitä varten mahdollisesti toimitettavasta ruumiin kuljetuksesta aiheutuvista kustannuksista vastaa sen sairaanhoitolaitoksen tai terveyskeskuksen ylläpitäjä, missä lääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen suoritetaan (KuolSelvL 4. luku 11 §).

Oikeuslääketieteellinen kuolemansyynselvitys

Kun kuoleman ei tiedetä johtuneen sairaudesta tai kun vainaja ei ole viimeisen sairautensa aikana ollut lääkärin hoidossa; kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide (tai on syytä epäillä, että kuolema on aiheutunut jostain edellä mainitusta syystä); tai kuolema on muutoin tapahtunut yllättävästi, on kuolemansyyn selvittämiseksi suoritettava poliisitutkinta. Tutkinnan perusteella poliisi voi tarvittaessa määrätä suoritettavaksi oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen kuolemansyyn ja siihen johtaneiden seikkojen selvittämiseksi. (KuolSelvL 3. luku 7–10 §.) Määräyksen voi antaa myös asianomainen syyttäväviranomainen, tuomioistuimien tai THL. Oikeuslääketieteelliseen ruumiinavaukseen ei tarvita omaisten suostumusta. THL huolehtii sen järjestämisestä ja hyväksyy sairaalan tai muun paikan, jossa ruumiinavaus suoritetaan. (THL 2014.) Oikeuslääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä aiheutuvista kustannuksista vastaa pääsääntöisesti valtio (KuolSelvL 4. luku 12 §).

2.2 Kuolintodistus ja hautauslupa

Kun kuolemansyy on selvitetty, laatii lääkäri kuolintodistuksen, antaa hautausluvan ja ilmoittaa henkilön kuolemasta väestötietojärjestelmään. Jos vainajalle on tehty oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus, laatii kaikki kuolemaa ja kuoleman-

syytä koskevat asiakirjat ruumiinavauksen suorittanut oikeuslääkäri. Mikäli kuolemansyyn selvittäminen viivästyy ruumiinavauksen yhteydessä suoritettavien lisätutkimusten takia, kirjoitetaan kuolintodistus vasta niiden valmistuttua, mutta hautauslupa annetaan ja ilmoitus väestötietojärjestelmään tehdään kuitenkin heti. (Valvira 2013.) Hautauslupa ja kuolintodistus annetaan maksutta (Kuol-SelvL 4. luku 12 a §).

Kuolintodistus on tiivistelmä vainajaa ja kuolemaa koskevista tiedoista ja siinä kuvaillaan lyhyesti kuoleman olosuhteet ja taustatekijät. Kuolintodistuksen laatinut lääkäri toimittaa kuolintodistuksen Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle, joka toimittaa sen tarkastuksen jälkeen Tilastokeskukselle tilastointia ja arkistointia varten. Vainajan lähiomaisella tai muulla vainajalle läheisellä henkilöllä on oikeus saada kuolintodistuksesta kopio. Kopion saa kuolintodistuksen laatineelta lääkäriltä, tai poliisilta, jos vainajalle on tehty oikeuslääketieteellinen kuolemansyynselvitys. (Valvira 2013.)

Hautauslupa annetaan sille, joka on ilmoittanut huolehtivansa vainajan hautaamisesta (Asetus kuolemansyyn selvittämisestä 21.12.1973/948 4. luku 19 §). Lupa esitetään sen hautausmaan ylläpitäjälle, jonka hautausmaahan vainaja haudataan. Jos vainaja tuhkataan, esitetään lupa krematorion ylläpitäjälle. Hautauslupa tarvitaan, koska hautausmaiden ja krematorioiden ylläpitäjät ovat hautaustoimilain mukaan velvollisia pitämään rekisteriä hautaamistaan tai tuhkaamistaan vainajista. Hautauslupa tarvitaan myös silloin, kun vainaja tai vainajan tuhka viedään haudattavaksi ulkomaille. Hautausjärjestelyt voidaan aloittaa välittömästi henkilön kuoltua, jo ennen kuin hautauslupa on kirjoitettu. (Suomen Hautaustoimistojen Liitto ry 2013, 10, 16.)

2.3 Hautapaikka

Evangelis-luterilaisen kirkon seurakunta on pyydettyäessä velvollinen osoittamaan hautasijan vainajalle, jonka kotikuntalain tarkoittama kotikunta oli seurakunnan tai seurakuntayhtymän alueella. Jos kotikuntaa ei ollut, on velvollisuus sillä evangelis-luterilaisen kirkon seurakunnalla tai seurakuntayhtymällä, jonka

alueella vainaja kuollessaan asui. Lisäksi hautasija tulee vaadittaessa osoittaa kuolinhetkellä ulkomaille asuneelle Suomen kansalaiselle, jonka viimeinen kotikunta ennen ulkomaille muuttamista oli evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnan tai seurakuntayhtymän alueella. Hautasija on pyynnöstä osoitettava tunnus-
tuksettomalta hauta-alueelta, joka on erillinen hautausmaa tai muusta hautaus-
maasta selvästi erottuvalla tavalla rajattu osa. (Hautaustoimilaki 6.6.2003/457 2.
luku 4–5 §.)

Samaa arkkuhautasijaa saa käyttää uudelleen, kun edellisestä hautaamisesta on kulunut vähintään 15 vuotta (Terveysturvallisuusasetus 16.12.1994/1280 7.
luku 40 §). Tätä kutsutaan koskemattomuusajaksi. Turun ja Kaarinan seurakun-
tayhtymä luovuttaa hautausmailtaan uusia arkku- ja uurnahautapaikkoja 25
vuodeksi. Määräajan jälkeen haudan hallinta-aikaa voidaan jatkaa. Yhdessä
arkkuhaudassa on kaksi hautasijaa ja lisäksi arkkuhautaan voidaan laskea usei-
ta uurnia. Jos vainaja haudataan arkussa ja arkku lasketaan vanhaan sukuhau-
taan Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän hautausmaalla, on hallinta-aikaa
oltava jäljellä vähintään 20 vuotta koskemattomuusajasta johtuen. Mikäli hallin-
ta-aikaa on jäljellä vähemmän, on puuttuvat vuodet lunastettava. (Turun ja Kaa-
rinan seurakuntayhtymä 2012, 7, 10.) Uurnahaudoilta ei ole laissa määritelty
koskemattomuusaikaa, eikä arkkuhaudan koskemattomuusajaksi estä uurnien
hautaamista vanhaan arkkuhautaan.

Hautaustoimilain 6 §:n mukaan evankelis-luterilaisen kirkon seurakunta tai seu-
rakuntayhtymä voi periä hautasijan luovuttamisesta, hautaamiseen liittyvistä
palveluista ja haudan hoidosta maksuja, jotka saavat olla enintään palvelun
tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruiset. Maksujen tulee olla samat
kaikille, joilla on oikeus tulla haudatuksi seurakunnan tai seurakuntayhtymän
hautausmaalle. Edellä mainituista maksuista voidaan myöntää kokonaan tai
osittain vapautus, mikäli vainaja on ollut rintamaveteraani, tai siihen rinnastetta-
vasta syystä. Myös edellä tarkoitetun henkilön puoliso voi saada maksuvapau-
tuksen. (Hautaustoimilaki 2. luku 6 §.)

Yksityinen hauta

Aluehallintovirasto voi erityisestä syystä myöntää luvan yksityisen haudan perustamiseen nimetyn vainajan hautaamiseen hautaustarkoitukseen sopivaan paikkaan. Yksityisen haudan paikka tulee merkitä selvästi ja sen maa-alue voidaan ottaa muuhun käyttöön aikaisintaan 25 vuoden kuluttua hautaamisesta. (Hautaus-toimiL 6. luku 16 §.)

Tuhkahauta

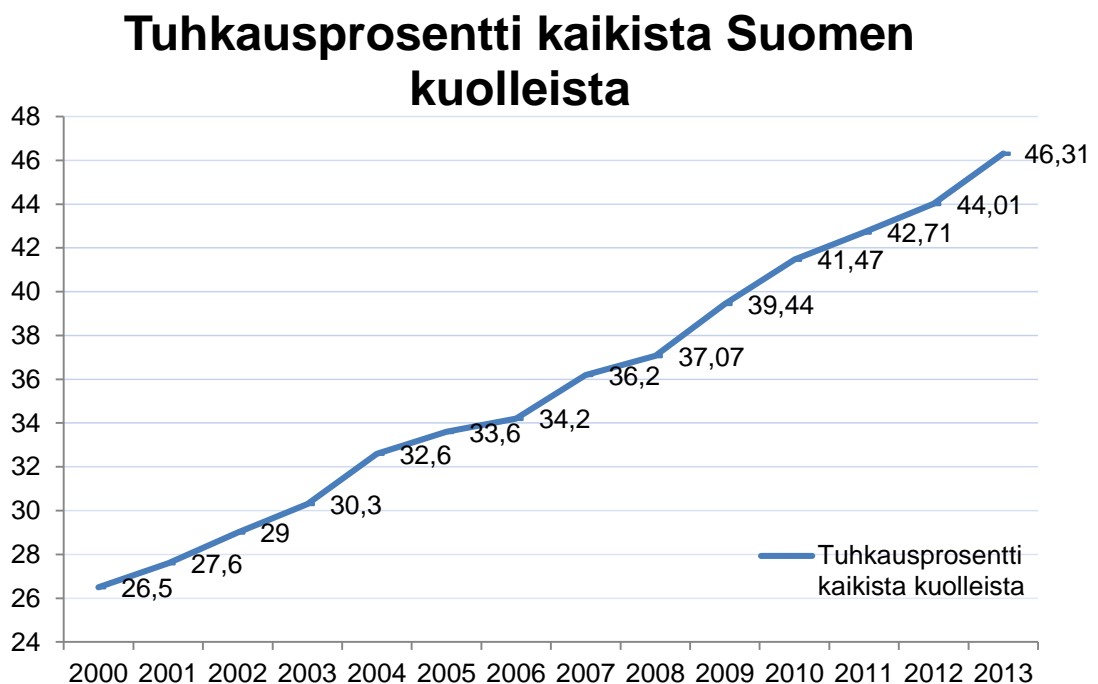
Jos vainaja tuhkataan, on tuhka haudattava tai muulla tavoin sijoitettava pysyvästi yhteen paikkaan vuoden kuluessa tuhkaamisesta. Ennen tuhkan luovuttamista luovutuksensaajan on ilmoitettava krematorion ylläpitäjälle kirjallisesti, minne tuhka tullaan sijoittamaan. (Hautaus-toimiL 7. luku 19 §.) Mikäli tuhka halutaan haudata tai sirotella muualle kuin hautausmaalle, tarvitaan siihen maanomistajan lupa. Tuhkan sirottelusta merialueille, yleisille vesialueille ja valtion maille päättää Metsähallituksen paikallisosasto. (Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä 2012, 12.) Jos tuhka halutaan sijoittaa maa-alueelle siten, että paikalle asetetaan hautamuistomerkki tai muita näkyviä merkkejä, tulee aluehallintovirastolta hakea lupa yksityisen haudan perustamiseen. Yksityinen hautapaikka ei muodostu, jos paikalle ei sijoiteta muistomerkkiä tai muuta näkyvää merkkiä haudasta. (AVI 2013.)

2.4 Hautaaminen ja hautaustavat

Vainajan ruumis on haudattava tai tuhkattava ilman aiheetonta viivytystä ja ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla. Ruumiin hautaamisessa, tuhkaamisessa ja tuhkan käsittelyssä on kunnioitettava vainajan katsomusta ja toivomuksia. (Hautaus-toimiL 1. luku 1 §.) Hautaus saadaan toimittaa, kun hautauslupa tai kuolinselvitys on annettu sen hautausmaan ylläpitäjälle, jonka hautausmaahan vainaja haudataan, tai kun

tieto kuolemasta on merkitty väestötietojärjestelmään (Asetus kuolemansyyn selvittämisestä 21.12.1973/948 4. luku 22 a §).

Hautaustavasta päättää hautausjärjestelyistä huolehtiva henkilö, vainajan toivomukset huomioon ottaen. Vainaja voidaan laskea perinteiseen arkkuhautaan tai tuhkata, jolloin tuhka voidaan laskea hautapaikkaan uurnassa, sirotella, tai sijoittaa uurnassa kolumbaarioon eli uurnaholviin. Tuhka voidaan myös kätkeä muistolehtoon (uurnassa tai ilman), jolloin tuhkan sijainti jää ainoastaan hautausmaan viranomaisten tietoon. Arkku on aina pakollinen hankinta, sillä ennen hautaamista on ruumista muualla kuin sairaalan tiloissa säilytettävä tiiviissä arkussa tai vastaavassa (TSA 7. luku 41 §).

Kuvio 1. Tuhkattujen osuus kaikista Suomen kuolleista vuosina 2000–2013 (Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry 2014).

Tuhkahautauksen suosio on tasaisessa nousussa Suomessa. Vuonna 2013 Suomessa tuhkattiin 46,31 % kaikista vainajista (Kuvio 1), kun vielä vuonna 1992 vastaava luku oli 16,3 %. Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry:n tilastojen mukaan vuonna 2013 Suomessa kuoli 51 185 henkilöä ja vainajista

23 702 tuhkattiin Suomen krematorioissa. Uurnia luovutettiin muualle kuin hautausmaille haudattavaksi 1017. (Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry 2014.) Tuhkausprosentti on jatkuvassa kasvussa, vaikka suuressa osassa maata krematorioita ei vielä ole. Vuonna 2013 Suomessa oli 22 krematoriota (Krematoriosäätiö r.s. 2014). Krematoriot veloittavat tuhkauksesta eri hinnat alueella asuneiden henkilöiden ja ulkopaikkakuntalaisten tuhkaamisesta.

Taulukko 1. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän hautaustilastot vuosilta 2005–2013 (Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry 2014).

	Arkku-haudaukset	Uurna-haudaukset	Yhteensä	Tuhkausprosentti	Muistolehtoon haudatut
2005	558	1172	1730	67,75 %	313
2006	523	1255	1778	70,58 %	408
2007	495	1311	1806	72,59 %	385
2008	430	1317	1747	75,39 %	375
2009	483	1354	1837	73,71 %	400
2010	430	1323	1753	75,47 %	394
2011	439	1469	1908	76,99 %	456
2012	404	1345	1749	76,90 %	377
2013	375	1465	1840	79,62 %	500

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän alueella arkkuhautauksia toimitettiin vuonna 2013 375 ja uurnahautauksia 1465. Tuhkausprosentti oli 79,62 % ja tuhkatuista vainajista 500 haudattiin muistolehtoon. (Taulukko 1.) Kuten koko maan tuhkausprosentti, myös Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän alueella vuosittain tuhkattavien vainajien osuus on jatkuvassa kasvussa.

Hautausten ylläpitäjät suosivat tuhkahautautusta, sillä arkkuhautausmaan ylläpitäminen on kallista, eikä sopivia maa-alueita löydy asustuskeskuksista paljoa. Arkkuhautauksessa maan laadun on oltava sellaista, että ruumiin maatuminen on mahdollista, mutta uurnahautauksen osalta maan laadulle ei vastaavaa vaatimusta ole. Lisäksi uurnahauta vie huomattavasti vähemmän tilaa kuin arkkuhauta. Uurnahaudan kaivamisesta, peittämisestä ja hautauksen jälkeisestä kunnostamisesta aiheutuvat kustannukset jäävät huomattavasti vähäisemmiksi

kuin vastaavat kustannukset arkkuhaudan osalta. Arkkuhautauksessa seurakunnat veloittavatkin hautapaikan lunastuksesta, hautauksesta aiheutuvista kustannuksista ja haudan hoidosta enemmän kuin tuhkahautauksessa. (Aaltonen ym. 2005, 72–73.) Tuhkahautauksen edullisuus arkkuhautaukseen verrattuna lienee yksi syy tuhkauksen suosion kasvuun. Tuhkausta puoltaa myös se, että se mahdollistaa hautauksen vanhaan sukuhautaan, johon arkkuhautaus ei ole mahdollinen. Lisäksi käytännön toteuttaminen on yksinkertaistunut: vielä 1990-luvun puolivälissä tuhkaus edellytti poliisiviranomaisen lupaa, mutta nykyään mitään erityisiä lupia ei tarvita (Aaltonen ym. 2005, 73).

2.5 Perunkirjoituksesta

Perunkirjoituksen tarkoitus on selvittää kuolinpesän osakkaat sekä pesän varat ja velat vainajan kuolinhetkellä. Perunkirjoituksessa jakoon tuleva omaisuus yksilöidään ja perunkirjoituksen avulla voidaan arvioida pesän velkavastuukyky. Perintöverotus perustuu perunkirjoituksessa laadittavaan perukirjaan. (Koponen 2013, 32.)

Perunkirjoitus on toimitettava aina Suomessa vakinaisesti asuneen henkilön kuoltua. Jäämistöomaisuuden määrä ei vaikuta velvollisuuteen, vaan perukirja on laadittava silloinkin, kun pesä on varaton. (Aarnio ym. 2011, 8.) Käytännössä tällöin riittää, että laaditaan yksilöity ilmoitus, jossa todetaan, ettei vainajalta tiedävästi jäänyt omaisuutta tai velkaa (Koponen 2013, 32). Perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa henkilön kuolemasta. Saman ajan kuluessa voidaan kuitenkin tarvittaessa hakea lykkäystä Verohallinnolta. (Perintökaari 20. luku 1 §.)

Toimituttamisvelvollisuus

Lain mukaan perunkirjoituksen toimittavat uskotut miehet. Sen, kenen on ryhdyttävä toimiin perunkirjoituksen toimittamiseksi (ja valittava myös uskotut miehet), määrittävät perunkirjoituksen toimituttamisvelvollisuutta koskevat säännöt.

Perunkirjoituksen on velvollinen toimituttamaan pääsääntöisesti se kuolinpesän osakas, jonka hoidossa pesän omaisuus on. Pesän omaisuuden hoitamisella tarkoitetaan omaisuuden tosiasiallista hallussapitoa. Osakas, joka ei millään tavoin osallistu jäämistön hoitoon, ei ole velvollinen toimituttamaan perunkirjoitusta. Pelkkä kuolinpesän osakkuus ei siis synnytä perunkirjoituksen toimituttamisvelvollisuutta, vaan velvollisuus on vain sillä tai niillä osakkailla, joiden hoidossa jäämistöomaisuus tosiasiallisesti on. (Aarnio ym. 2011, 87–88.)

Mikäli kuolinpesään on määrätty pesänselvittäjä, on pesänselvittäjällä oikeus ja velvollisuus toimituttaa perunkirjoitus siinäkin tapauksessa, että joku osakkaista on käynnistänyt perunkirjoitustoimituksen jo ennen pesänselvittäjämääräyksen antamista. Jäämistöomaisuuden hallinto on luovutettava pesänselvittäjälle. (Aarnio ym. 2011, 97.)

Jos vainaja on testamentissaan määrännyt tietyn henkilön huolehtimaan jäämistönsä selvittämisestä ja testamentin täytäntöönpanosta, ja testamentin toimeenpanija asiallisesti ottaa haltuunsa jäämistöomaisuutta sekä toimii kuten toimeenpanijan edellytetään tehtävässään toimivan, on myös testamentin toimeenpanijalla velvollisuus toimituttaa perunkirjoitus. Toimeenpanijamääräys ei kuitenkaan poista kuolinpesän osakkaiden velvollisuutta toimituttaa perunkirjoitus. (Aarnio ym. 2011, 98–99.)

Tilanteessa, jossa perittävä on kuollut jättämättä jälkeensä perintöön oikeutettuja, määrää Valtiokonttori tiedon saadessaan valtuutetun, jonka velvollisuus on ryhtyä perunkirjoitusta koskeviin toimenpiteisiin. Valtion jäämistösaantoa koskeva asia tulee usein tietoon vasta, kun säännönmukainen perunkirjoitusaika on jo kulunut umpeen. Tilanne voi johtua siitä, ettei kukaan ole perunkirjoituksen toimituttamisvelvollinen. Mikäli vainajan lähin omainen on serkku, eikä jäämistöstä ole määrätty testamentilla, ei ole olemassa kuolinpesän osakasta, joka voisi olla velvollinen toimituttamaan perunkirjoituksen. (Aarnio ym. 2011, 99.)

Jos kuolinpesän osakas, pesänselvittäjä, testamentin toimeenpanija tai Valtiokonttorin nimeämä valtuutettu ei ole ottanut pesän omaisuutta haltuunsa, on velvollisuus perunkirjoituksen toimituttamiseen sillä, jolle omaisuuden hoitami-

nen ”olosuhteisiin katsoen lähinnä kuuluu”. Tällaisessa tilanteessa perunkirjoituksen toimituttamisvelvollisuus voi olla esimerkiksi kuolinpesän osakkaisiin kuulumattomalla avoieskellä, jos hän on parhaiten perehtynyt pesän tilaan. (Aarnio ym. 2011, 100.)

Perukirja

Perunkirjoituksessa laaditaan perukirja, jossa luetteloidaan kuolinpesän varat ja velat sekä kuolinpesän osakkaat. Omaisuus- ja osakasluettelon lisäksi perukirja toimii myös veroilmoituksena: verovelvolliset antavat perukirjalla verottajalle tiedon perittävän jättämän omaisuuden suuruudesta ja siitä, keiden kesken omaisuus tulee jaettavaksi. (Aarnio ym. 2011, 1–5.)

Perukirja on toimitettava verotoimistoon kuukauden kuluessa perunkirjoituksesta. Jos kuolinpesään kuuluu alaikäinen osakas tai täysi-ikäinen henkilö, jolle on määrätty edunvalvoja, tulee perukirja toimittaa saman ajan kuluessa myös maistraattiin. (Aarnio ym. 2011, 144–145.)

3 LYHYESTI TOIMEENTULOTUESTA

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jolla turvataan vähintään ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätön toimeentulo ja edistetään henkilön ja perheen itsenäistä selviytymistä (Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412 1 §). Perustoimeentulotuesta, ehkäisevästä toimeentulotuesta ja täydentävästä toimeentulotuesta koostuva toimeentulotuki on lähtökohtaisesti tarkoitettu tilapäisiin taloudellisiin vaikeuksiin.

Jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän ei voi saada toimeentuloaan ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla (ToTuL 2 §).

3.1 Perustoimeentulotuki

Perustoimeentulotuen määrä perustuu toimeentulotukilaissa määriteltujen menojen ja käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotukseen (ToTuL 6 §). Perustoimeentulotukea myönnettäessä hakijalle tehdään laskelma, jossa menoina huomioidaan perusosa ja muut perusmenot.

Toimeentulotuen perusosa on laskennallinen oletama eri henkilöryhmien jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvien menojen vähimmäissuuruudesta (STM 2013, 95). Perusosalla katettavia menoja ovat toimeentulotukilain mukaan ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot (ToTuL 7 §). Perusosan määrä on sidottu kansaneläkeindeksin kehitykseen. Sosiaali- ja terveysministeriö ilmoittaa perusosien määrät vuosittain.

Muita toimeentulotuessa huomioitavia perusmenoja ovat asumistukilain mukaiset asumismenot, taloussähköstä aiheutuvat menot, kotivakuutusmaksu ja vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot (ToTuL 7 b §).

3.2 Ehkäisevä toimeentulotuki

Ehkäisevällä toimeentulotuella edistetään sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää myös silloin, kun henkilölle tai perheelle ei muodostu laskennallista oikeutta perustoimeentulotukeen. Myöntämisen perusteista päättää kunta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 125.)

Toimeentulotukilain 13 §:n 2 momentin mukaan ehkäisevän toimeentulotuen käyttötarkoituksia ovat esimerkiksi aktivointia tukevat toimenpiteet, asumisen turvaaminen ja ylivelkaantumisesta aiheutuvien vaikeuksien lieventäminen, mutta käyttö ei kuitenkaan ole rajattu vain näihin tarkoituksiin. (STM 2013, 125–126.)

3.3 Täydentävä toimeentulotuki

Toimeentulotukilain 7 c §:n mukaan täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan tarpeellisen suuruusina huomioon lasten päivähoitomenot, muut kuin 7 b:ssä tarkoitetut asumisesta aiheutuvat menot, sekä erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeellisiksi harkitut menot. Esimerkiksi pitkäaikaista toimeentulotuen saamista, pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta ja lasten harrastustoimintaan liittyviä erityisiä tarpeita voidaan pitää henkilön tai perheen erityisenä tarpeena tai olosuhteena. (ToTuL 7 c §.) Välttämättömät hautausmenot kuuluvat täydentävän toimeentulotuen piiriin.

4 TOIMEENTULOTUKI HAUTAUSKULUIHIN

Hautauskulut maksetaan kuolinpesän varoista. Jos kuolinpesän varat eivät kuitenkaan niihin riitä, voi omainen tai muu hautausjärjestelyistä huolehtiva vainajan läheinen hakea hautauskuluihin toimeentulotukea. Hakemuslomakkeita saa Turun kaupungin verkkosivuilta, sosiaalikeskuksen infopisteestä tai soittamalla etuuskäsittelyn asiakasneuvontaan. Toimeentulotukihakemukset hautauskuluihin laitetaan vireille saapumispäivämäärän mukaan etuuskäsittelyn postituksessa, josta ne vireillepanon jälkeen siirretään tämänhetkisen menettelyn mukaan suoraan hautausasioita käsittelevälle etuuskäsittelijälle.

Välttämättömät hautausmenot voidaan hakemuksesta huomioida toimeentulotuesta toimeentulotukilain 7 c §:n mukaisina erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvina menoina. Toimeentulotukea voidaan myöntää kuolinpesän varojen ja hyväksyttävien hautauskulujen välinen erotus. Tuki myönnetään täydentävänä ja takaisinperinnällä kuolinpesälle kuuluvasta varallisuudesta. Vaikka kuolinpesä vaikuttaisi päätöksen tekohetkellä varattomalta, on mahdollista, että varallisuutta kuitenkin on.

Alaikäisen lapsen hautauskulut huomioidaan kuolinkuukautena perheen toimeentulotukilaskelmassa ja niihin myönnetään täydentävää toimeentulotukea, mikäli perheelle muodostuu oikeus toimeentulotukeen.

4.1 Huomioitavat hautausmenot

Turun hyvinvointitoimiala on vahvistanut enimmäismäärät hautaustoimiston (taulukko 1) ja seurakunnan (taulukko 2) osalta huomioitaville välttämättömille hautausmenoille, jotka voidaan huomioida silloin, kun omainen tilaa hautauksen.

Taulukko 2. Hautaustoimiston osalta huomioitavien kulujen enimmäismäärät, kun omainen tilaa hautauksen.

Muistolehto	
Arkku, vainajan pukeminen ja kuljetus	285 €
Arkun kukkakoriste	30 €
Huomioidaan korkeintaan 315 €	
Arkkuhautaus	
Arkku, vainajan pukeminen ja kuljetus	285 €
Kantajat (4 kpl)	20 €/kantaja
Arkun kukkakoriste	30 €
Huomioidaan korkeintaan 395 €	
Uurnahautaus	
Arkku, vainajan pukeminen ja kuljetus	285 €
Uurna	50 €
Arkun kukkakoriste	30 €
Huomioidaan korkeintaan 365 €	

Taulukossa 1 "Arkku, vainajan pukeminen ja kuljetus" sisältää arkun, vainajan arkkuun huollon, kuljetuksen siunauskappeliin (Turun alueella), tarvittavan avun arkkuun laitossa ja kuljetuksessa, hautausluvan hakemisen sekä kappelin, papin ja kanttorin tilaamisen.

Taulukko 3. Seurakunnan osalta huomioitavat kulut.

Muistolehto	
Tuhkaus	130 €
Hautapaikasta ei peritä maksua.	
Huomioidaan korkeintaan 130 €	
Arkkuhautaus	
Uusi arkkuhautapaikka 25 vuodeksi	325 €
Haudan avaus ja peittäminen	250 €
Hautapaikan kunnostus	75 €
Huomioidaan korkeintaan 650 €	
Uurnahautaus	
Tuhkaus	130 €
Uusi uurnahautapaikka 25 vuodeksi	150 €
Haudan avaus ja peittäminen	60 €
Hautapaikan kunnostus	20 €
Huomioidaan korkeintaan 360 €	

Mikäli hautaustapana on uurna- tai arkkuhautaus, mutta tiedossa ei ole, laske- taanko vainaja sukuhautaan vai lunastetaanko uusi hautapaikka, tulee hauta- paikasta aiheutuvat kustannukset tarkistaa seurakunnan hautatoimistosta. Muistolehdon osalta seurakunta ei peri hautapaikasta maksua.

Jos vainaja haudataan toiselle paikkakunnalle, huomioidaan enintään ne kus- tannukset, jotka olisivat syntyneet, mikäli vainaja olisi haudattu Turkuun. Vai- najan kuljetuskustannuksia toiselle paikkakunnalle tai toiselta paikkakunnalta ei huomioida. Mikäli vainaja haudataan ulkomaille eikä Suomessa ole syntynyt hautauskustannuksia, ei huomioitavia hautausmenoja ole lainkaan. Ruumiin ulkomaille kuljetuksesta aiheutuvia menoja ei korvata.

Hautakiven siirrosta aiheutuneita kustannuksia voidaan huomioida enintään 500 euroa silloin, kun on kyseessä arkkuhautaus. Kaiverruksista aiheutuvia kustan- nuksia ei huomioida. Uurnahautauksessa kiven siirto ei ole pakollinen, mutta

kaiverrusten tekemisen vuoksi siitä saattaa aiheutua kustannuksia, joita ei toimeentulotuessa huomioida.

Muihin kuluihin, esimerkiksi kuolinilmoitukseen tai muistotilaisuudesta aiheutuviin menoihin toimeentulotukea ei myönnetä. Hautakiven tai muistolaatan hankkiminen välittömästi hautaamisen jälkeen ei ole välttämätöntä, eikä niihin siten myönnetä toimeentulotukea.

Vainajalta mahdollisesti jääneet maksamattomat laskut merkitään perukirjaan velaksi, eikä niitä huomioida toimeentulotuessa. Velat maksetaan ennen perinnönjakoa kuolinpesän varoista lain määräämässä järjestyksessä. Jos pesä on varaton, jäävät maksamattomat laskut laskuttajien tappioksi.

4.2 Huomioitavat varat

Hautauskuluihin käytettävänä varoina huomioidaan kuolinpesän varat sekä lesken tulot ja varat (STM 2013, 122). Vainajalta jääneet varat tulee ensisijaisesti käyttää hautauskuluihin. Hautauskuluihin käytettävissä olevien varojen selvittämiseksi tarvitaan vainajan viimeisimmät verotustiedot, vainajan pankkitilien saldotodistukset kuolinpäivältä ja tiliotteet, joista tulee käydä ilmi myös kuolinpäivän jälkeen tileille tulleet suoritukset. Jos perunkirjoitus on tehty, tulee myös perukirja esittää. Mikäli hakemuksen mukana ei ole tarvittavia liitteitä vainajalta jääneiden varojen selvittämiseksi, pyydetään ne hakijalta lisäselvityspyynnöllä.

Jos vainajalla on omaisuutta (esimerkiksi kiinteistö tai asunto-osake), hylätään hakemus toimeentulotuesta hautauskuluihin varallisuuden perusteella. Poikkeuksena tilanne, jossa vainajalta jäänyt leski käyttää hallintaoikeuttaan ja jää asumaan puolisoiden yhteisenä kotina käytettyyn asuntoon. Tällöin kuolinpesän varallisuuteen tehdään perintä.

4.3 Laskelman tekeminen

Jos vainajalta jäi leski, vainajalle ja leskelle tehdään pääsääntöisesti kuolinkuukaudelle yhteinen laskelma siten, että vainajalle ja leskelle huomioidaan kuolinpäivään asti aviopuolison perusosa ja kuolinpäivästä alkaen leskelle huomioidaan yksin asuvan tai yksinhuoltajan perusosa. Laskelmassa huomioidaan hyväksyttävien hautausmenojen lisäksi perheen varat sekä todelliset tulot ja menot (asumismenot ja muut toimeentulotuessa huomioitavat menot) kyseisenä kuukautena (Liite 1).

Jos vainaja oli naimaton, ei laskelmassa huomioida hyväksyttävien hautauskultujen lisäksi muita menoja (Liite 1). Avoleskeä ei huomioida laskelmassa lainkaan. Avioliittolain mukainen elatusvelvollisuus ei koske avopuolisoa, eikä avo-leski näin ollen ole velvollinen vastaamaan menehtyneen puolisonsa hautauskustannuksista.

Hautaukseen käytettävissä olevina varoina laskelmassa huomioidaan vainajan tilien saldot kuolinpäivänä sekä mahdolliset kuolinpäivän jälkeen maksetut etuudet, palautukset ja avustukset. Kuolinkuukaudelta maksetut eläkkeet ja asumistuki sekä elinajalta takautuvasti maksetut etuudet jäävät kuolinpesän tilille. Maksaja perii takaisin sellaiset etuudet, jotka maksetaan kuolinpäivän jälkeiseltä ajalta, koska henkilön menehtyminen ei ole ollut tiedossa. Esimerkiksi kuolinkuukaudelta kuolinpäivän jälkeen maksettu eläke jää kuolinpesälle, mutta kuolinkuukautta seuraavalta kuukaudelta maksetun eläkkeen maksaja perii takaisin.

5 HYVINVOINTITOIMIALAN HOITAMA HAUTAUS

Jollei vainaja ole eläessään toivonut tietyn henkilön huolehtivan hautausjärjestelyistä, voivat niistä huolehtia eloonjäänyt puoliso tai avopuoliso ja lähimmät perilliset. Jos kukaan edellä mainituista ei järjestelyistä huolehdi, voi myös muu vainajan läheinen huolehtia niistä. Mikäli lain tarkoittamia omaisia tai läheisiä ei hautausta hoitamaan löydy, hoitaa järjestelyt se kunta, jossa vainajalla oli kuollessaan kotikunta, tai, jos kotikuntaa ei ollut, se kunta, jossa vainaja kuollessaan asui. (Hautustoimil 8. luku 23 §.)

Kun henkilö menehtyy, eikä tiedossa ole omaisia, ilmoittavat viranomaiset asiasta etuuskäsittelyyn. Mahdollisten omaisten selvittämiseksi etuuskäsittelijä tilaa sukuselvitysmuotoisen virkatodistuksen siitä seurakunnasta, jonka jäsen henkilö oli menehtyessään. Mikäli henkilö ei kuulunut seurakuntaan, tilataan sukuselvitys maistraatista. Jos omaisia löytyy, mutta he eivät kykene hoitamaan hautausjärjestelyitä, tulee etuuskäsittelijän saada kaikilta kuolinpesän osakkaisiin kuuluvilta omaisilta valtakirja, jotta hän voi järjestää hautauksen.

Mikäli menehtynyt henkilö asui vuokralla, voi etuuskäsittelijä pyytää huoltomiestä tai isännöitsijää toimittamaan vainajan asunnolta mahdollisesti löytyvät selvituksessa auttavat asiakirjat etuuskäsittelyyn. Jos asiakirjoja ei ole saatavilla, tilataan vainajan tilitiedot pankeista (mikäli tiedossa pankkeja, joita henkilön tiedetään käyttäneen) ja verotustiedot verovirastosta mahdollisen varallisuuden selvittämiseksi. Etuuskäsittelijän tulee irtisanoa vuokra-asunto, sähkösopimus ja esimerkiksi tiedossa olevat lehtitilaukset. Myös vuokra-asunnon tyhjentäminen on tilattava. Etuuskäsittelijä huolehtii vainajan asuntoon tai esimerkiksi sairaalaan jääneen käteisen tallettamisesta kuolinpesän tilille. Omistusasunnon tyhjentäminen ja realisointi tapahtuu pesänselvityksen yhteydessä, eikä etuuskäsittelijän ole pääsääntöisesti mahdollista hankkia asunnosta asiakirjoja.

Hyvinvointitoimiala on kilpailuttanut hautauspalvelut ja etuuskäsittelijä tilaa hyvinvointitoimialan hyväksymien kustannusten mukaisen hautauksen sopimus-hautustoimistosta. Hautaus tapahtuu muistolehtoon. Jos menehtyneen henki-

lön tiedetään kuitenkin vastustaneen polttohautausta, on toivomusta kunnioitettava.

Hautauskulut maksetaan vainajan tililtä. Jos tilillä ei ole riittävästi varoja, tehdään hautauskuluista täydentävä toimeentulotukipäätös ja loppu maksetaan toimeentulotukena. Mikäli perillisiä ei ole ja vainajalla on varallisuutta, siirretään asia sosiaalikeskuksen lakimiehen hoidettavaksi, kun tarvittavat selvitykset on tehty ja hautauskulut maksettu. Lakimies laatii perukirjan ja hakee tarvittaessa lisää aikaa sen laatimiseen. Perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden sisällä henkilön kuolemasta (PK 20. luku 1 §).

6 OHJEITA OMAISILLE

6.1 Kuolinpesän asioiden hoitaminen

Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset, yleistestamentin saajat sekä ositukseen asti leski, jos ainakin toisella puolisoista oli avio-oikeus toisen puolison omaisuuteen (PK 18. luku 1 §). Pesän osakkaat päättävät kuolinpesän asioista yhdessä. Asioita hoidetaan virkatodistuksella, josta käy ilmi, että henkilö on kuolinpesän osakas. (SHL ry 2013, 9.) Virkatodistuksen saa seurakunnalta (sen jäsenistä) tai kenestä tahansa mistä tahansa maistraatista. Virkatodistus on maksullinen. (Aarnio ym. 2011, 439).

Jos kuolinpesän osakkaat eivät pääse yksimielisyyteen pesän asioiden hoitamisesta, eikä pesää ole tarkoitus jakaa heti, kannattaa pesälle hakea pesänselvittäjää (Koponen 2013, 21). Pesän selvittämisellä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, jotka tähtäävät kuolinpesää sitovien perittävän velvollisuuksien täyttämiseen ja jäämistön jakamiseen. Pesänselvittäjäjärjestelmä on tehokas tapa huolehtia laajojen ja monimutkaisten jäämistöjen selvittämisestä. Lisäksi sen tarkoitus on turvata sellaistenkin etutahojen oikeuksia, joilla ei ole oikeutta osallistua jäämistön selvitystä koskevaan päätöksentekoon. (Aarnio & Kangas 2009, 217, 461–462.) Pesänselvittäjää haetaan kirjallisella hakemuksella vainajan kotipaikan käräjäoikeudelta. Määrätyllä pesänselvittäjällä on oikeus ryhtyä kaikkiin pesän selvittämiseksi tarvittaviin toimiin. Pesänselvittäjä huolehtii esimerkiksi pankkiasioista sekä pesän ja vainajan veloista, mutta tietyissä tilanteissa pesänselvittäjän on kuitenkin kysyttävä osakkaiden mielipidettä. Esimerkiksi kiinteistön myymiseen on saatava osakkaiden suostumus, mutta jos osakkaat kieltäytyvät, voi oikeus antaa suostumuksen myynnille. (Koponen 2013, 21.)

Tieto henkilön kuolemasta kulkee virkateitse maistraattiin, jossa se kirjataan väestötietojärjestelmään. Esimerkiksi seurakunta, Kansaneläkelaitos sekä useimmat pankit ja eläkelaitokset saavat henkilön kuolemasta tiedon väestötietojärjestelmästä. (SHL ry 2013, 9.)

Pankkiasiat

Kun pankki saa tiedon henkilön kuolemasta, päättyvät henkilön antamat valtuutukset tilien käyttöön, arvopaperisäilytykseen sekä muiden vastaavien oikeuksien käyttöön. Vainajan tilinomistajaksi tulevat kuolinpesän osakkaat ja yleensä tilejä voivat käyttää vain kaikki osakkaat yhdessä. Vaikka pankki saakin yleensä tiedon kuolemasta Väestörekisterikeskukselta, saattaa tiedon siirrossa kuitenkin olla viivettä, minkä vuoksi kirjallinen selvitys henkilön kuolemasta (esimerkiksi kuolintodistus tai virkatodistus) kannattaa toimittaa pankille niin pian kuin mahdollista. (Koponen 2013, 81.)

Maksuliikennesopimukset, kuten automaattiset maksupalvelut, jäävät voimaan. Ne voidaan kuitenkin lakkauttaa yhdenkin kuolinpesän osakkaan niin halutessa. Kuolinpesän tililtä ilman osakkaiden suostumusta veloitetut maksut on palautettava. Vastaavasti kuolinpesä voi olla velvollinen palauttamaan pesän tilille tulleet aiheettomia suorituksia, kuten esimerkiksi kuolinkuukauden jälkeiseltä ajalta maksetun eläkkeen. (Koponen 2013, 81–82.)

Ennen perunkirjoitusta voi yksikin kuolinpesän osakas nostaa vainajan tililtä (laskua vastaan) hautajaisista ja perunkirjoituksesta sekä pesän hoidosta, hallinnosta ja selvityksestä aiheutuviin kustannuksiin tarvittavat varat. Muihin tarkoituksiin varoja ei voida nostaa, ennen kuin perunkirjoitus on tehty. Perunkirjoituksen jälkeen kuolinpesän varojen nostoon tarvitaan aina kaikkien osakkaiden suostumus, eli osakkaiden on mentävä pankkiin yhdessä tai nostoa varten on oltava valtakirjat muilta osakkailta. (Koponen 2013, 83–84.)

Yksikin kuolinpesän osakas on oikeutettu (ilman valtakirjaa muilta osakkailta):

- saamaan kuolinpäivän saldotodistukset vainajan tileistä ja lainoista perunkirjoitusta varten
- saamaan muutenkin tietoja vainajan pankkiasioista kuolinpäivältä ja sen jälkeiseltä ajalta

- jättämään pankille kuolinpesän tililtä maksettavaksi hautajaisiin tai muuten kuolintapaukseen liittyviä laskuja sekä esimerkiksi vainajan puhelin-, sähkö- tai yhtiövastikelaskuja
- luetteloimaan yhdessä pankin toimihenkilön kanssa vainajan tallelokeron sisällön. (Koponen 2013, 83.)

Kaikkien osakkaiden suostumus vaaditaan silloin, kun:

- vainajan tililtä nostetaan käteistä
- tallelokero tyhjennetään
- vainajan arvopapereita myydään
- halutaan tietoja vainajan pankkiasioista kuolinpäivää edeltävältä ajalta. (Koponen 2013, 84.)

Muuta

Tiedossa olevat tilaukset, sopimukset ja jäsenyydet on tärkeää irtisanoa, jotta kuolinpesä välttyy tarpeettomilta maksuilta. Esimerkiksi vuokra- ja sähkösopius, puhelin ja internet, lehtitilaukset ja tv:n kanavatilaukset kannattaa viipymättä irtisanoa. Vakuutuksia voi tarvittaessa siirtää uuden vakuutuksenottajan nimiin ja tarpeettomat lakkauttaa. Posti kannattaa järjestää edelleen lähetettäväksi omaiselle, jos vainajan asunto on tyhjillään. (SHL ry 2013, 13–14.)

6.2 Hautausjärjestelyt

Kuolinpesän osakas voi ryhtyä hautausjärjestelyihin ilman valtakirjaa muilta osakkailta. Hautausjärjestelyt voidaan aloittaa välittömästi henkilön kuoltua, jo ennen kuin kuolemansyyn selvittämiseksi tehtävät tutkimukset on tehty ja hautauslupa kirjoitettu. Viranomaisilla ei ole oikeutta suositella tiettyä hautaustoittoa. (SHL ry 2013, 10, 13.)

Yksikin kuolinpesän osakas saa halutessaan pankilta tiedot vainajan pankkitilien saldoista. Näin kuolinpesän käytettävissä olevat varat on mahdollista selvit-

tää ennen hautausjärjestelyihin ryhtymistä. Omaisten ei tarvitse sijoittaa hautauskuluja maksuun omia varojaan tahtomattaan, jos vainajan varat riittävät niihin. Tilaaja kuitenkin vastaa hautauskuluista hautaustoimistolle ja muille järjestäville tahoille, jos kuolinpesän varat eivät riitä kulujen maksamiseen. Hautaustoimistot eivät ole velvoitettuja maksamaan varattomien hautauksia. (SHL ry 2013, 17.) Jos vainaja on varaton, voi hautauksesta huolehtiva hakea hautauskuluihin toimeentulotukea siitä kunnasta, jossa vainajalla oli kuollessaan kotikunta, tai, jos kotikuntaa ei ollut, siitä kunnasta, jossa vainaja kuollessaan asui.

Mikäli hautausjärjestelyt on hoitanut muu henkilö, kuin kuolinpesän osakas, on hän oikeutettu saamaan kuolinpesän varoista korvauksen kohtuullisista hautauskuluista (HautaustoimiL 23 §).

6.3 Vainajan velat

Perintökaaressa velat jaetaan kolmeen ryhmään: pesänselvitysvelkoihin, vainajan velkoihin ja muihin pesän velkoihin. Pesänselvitysvelkoja ovat kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskustannukset sekä pesän hoidosta, hallinnosta ja selvityksestä johtuvat tarpeelliset kustannukset (PK 18. luku 5 §). Vainajan velka on velkaa, jonka oikeusperuste on syntynyt vainajan eläessä, vaikka velkaa ei olisi voitu ehtojensa mukaan vielä silloin periä. Vainajan velka on siis velkaa, jonka maksamiseen vainaja oli itse sitoutunut. Muu pesän velka on velkaa, joka on tehty perittävän kuoleman jälkeen muuta syytä, kuin pesänselvitystä varten. (Aarnio & Kangas 2009, 626–627.)

Vainajalta jääneet velat, myös maksamattomat laskut, merkitään perukirjaan velaksi. Velat maksetaan kuolinpesän varoista siten, että ensin maksetaan pesänselvitysvelat sitä mukaa kuin ne erääntyvät. Muut pesän velat maksetaan vasta vainajan velkojen jälkeen. (PK 21. luku 1 §.) Jos pesän varat eivät riitä kaikkien velkojen maksamiseen, on pesä ylivelkainen. Jos on syytä olettaa, että kaikki vainajan velat eivät ole tiedossa, tai että pesä on ylivelkainen, kannattaa velkojille hakea julkista haastetta (Koponen 2013, 168).

Kuolinpesän osakas ei pääsääntöisesti joudu vastaamaan vainajan velasta henkilökohtaisesti. Henkilökohtaiseen velkavastuuseen voi kuitenkin joutua perunkirjoitusvelvollinen osakas, joka on laiminlyönyt perunkirjoituksen toimituttamisen, sekä osakas, joka on perunkirjoituksessa antanut tahallaan väärän tiedon tai salannut jotakin. Osakas voi joutua velkavastuuseen myös toimiessaan pesän nimissä. Pesän nimiin tehdystä velasta vastaavat pääsääntöisesti ne osakkaat, jotka velan ovat tehneet. Osakkaan velkavastuun kannalta merkitystä on vain hänen omalla toiminnallaan pesän hoidossa; osakas ei vastaa velasta, jos velkojalle on aiheuttanut vahinkoa joku muu osakas. Henkilökohtaista velkavastuuta ei voi syntyä osakkaalle, jota edustaa edunvalvoja. (Koponen 2013, 168–169.)

6.4 Perhe-eläke ja muut tuet läheisen kuoltua

Aviopuolison menehtyessä turvataan lesken ja lasten toimeentulo perhe-eläkkeellä, jota maksetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä. Perhe-eläkettä voi hakea Kelasta sekä edunjättäjän työeläkelaitoksesta. Kelan perhe-eläkkeen tarkoitus on turvata lesken ja lasten vähimmäistoimeentulo ja työeläkejärjestelmän mukaisella perhe-eläkkeellä korvataan sitä ansiotulon menetystä, jonka edunjättäjän menehtyminen perheelle aiheuttaa. (STM 2014.)

Lesken eläkettä voi saada alle 65-vuotias leski, jos puolisoilla on tai on ollut yhteinen lapsi. Jos yhteistä lasta ei ole, voidaan leskeneläkettä maksaa vain, jos leski oli puolison kuollessa täyttänyt 50 vuotta ja avioliittoa solmittaessa leski oli alle 50-vuotias ja puoliso alle 65-vuotias. Lisäksi edellytetään, että avioliitto kesti vähintään viisi vuotta. Avopuoliso ei ole oikeutettu leskeneläkkeeseen. (STM 2014.) Lapseneläkettä voivat saada alle 18-vuotiaat lapset ja alle 21-vuotiaat päätoimisesti opiskelevat lapset (Kela 2014).

Omaisilla saattaa olla oikeus myös työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen perusteella maksettavaan vakuutuskorvaukseen tai sitä vastaavaan Kevan maksamaan taloudelliseen tukeen. Hautauskuluihin avustusta voi mahdollisesti saada

esimerkiksi työnantajalta, työeläkelaitokselta, vakuutusyhtiöiltä, ammattiliitolta tai Valtiokonttorilta. (Kela 2014.)

7 LOPUKSI

Opinnäytetyön kokonaisuus oli aluksi vaikea hahmottaa. Työn päätavoitteena oli laatia ohjeistus hautausasioiden käsittelyyn Turun hyvinvointitoimialan asiakasneuvonta ja etuuskäsittely -yksikössä. Ohjeistuksen ohella päädyin kuvaamaan kuoleman jälkeisiä toimenpiteitä ja järjestelyitä, sillä koin sen harkitsemistani vaihtoehtoista aiheen kannalta oleellisimmaksi. Vaihtoehtona mietin esimerkiksi hautauskulttuuriin ja sen kehittymiseen perehtymistä, joka olisi asiana saattanut olla mielenkiintoisempi.

Työn sisältämien osioiden aiheet on valittu siten, että kokonaisuus selventäisi henkilön kuolemaa seuraavaa prosessia hautausjärjestelyistä huolehtivalle tai kenelle tahansa aiheesta kiinnostuneelle. Toimeentulotukeen liittyvistä kappaleista hyötyvät erityisesti hautausasioita toimeentulotuessa käsittelevät henkilöt sekä varattoman vainajan hautausjärjestelyistä huolehtiva henkilö. Kuoleman jälkeen ja Ohjeita omaisille -osiot ovat hyödyllistä luettavaa kenelle tahansa läheisensä menettäneelle.

Halusin ohjeistuksesta helppolukuisen ja selkeän. Varsinaisesta ohjeistusosios- ta tulikin melko pelkistetty. Toimeentulotuen viimesijaisuutta ja omaisten pääasiallista vastuuta hautausjärjestelyiden hoitamisesta olisi voinut opinnäytetyös- sä korostaa enemmän. Opinnäytetyötä tullaan mahdollisesti hyödyntämään Tu- run hyvinvointitoimialan asiakasneuvonta ja etuuskäsittely -yksikössä, kun uutta työntekijää perehdytetään hautausasioiden käsittelyyn.

LÄHTEET

Aaltonen, P.; Palo, H.; Rimpiläinen, O.; Rintala, A.; Ruotsalo, P. & Särkiö, P. 2005. Hautaustoimen käsikirja. 1. painos. Helsinki: Edita.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen jäämistöoikeus I. Perintöoikeus. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Aarnio, A.; Kangas, U.; Puronen, P. & Rabinä, T. 2011. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraukset. Helsinki: Talentum Media Oy.

Asetus kuolemansyyn selvittämisestä 21.12.1973/948.

Hautaustoimilaki 6.6.2003/457.

Kansaneläkelaitos 2014. Lapseneläke. Viitattu 21.9.2014 <http://www.kela.fi/lapsenelake>.

Kansaneläkelaitos 2014. Läheisen kuolema. Viitattu 29.9.2014 http://www.kela.fi/kun-elamantilanne-muuttuu_laheisen-kuolema.

Koponen, J. 2013. Kuolinpesän osakkaan opas. 11., uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Krematoriosäätiö r.s. 2014. Tuhkauksen tausta ja historia. Viitattu 2.11.2014 <http://krematorio.com/fi/>.

Laki kuolemansyyn selvittämisestä 1.6.1973/459.

Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412.

Lääkintöhallituksen yleiskirje kuolemansyyn selvittämisestä 1789/1982.

Perintökaari 5.2.1965/40

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto 2013. Kuolemansyyn selvittäminen. Viitattu 31.10.2014 http://www.valvira.fi/ohjaus_ja_valvonta/terveydenhuolto/kuolemansyyn_selvittaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Perhe-eläke. Viitattu 21.9.2014 http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/perhe_elake.

Suomen hautaustoiminnan keskusliitto Ry 2014. Tilastot. Viitattu 1.11.2014 <http://shk.fi/tilastot>.

Suomen Hautaustoimistojen Liitto ry 2013. ErikoisTiimalasi. 2. painos.

Terveysturvallisuuslaki 16.12.1994/1280.

Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014. Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen. Viitattu 2.12.2014 <http://www.thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/analyysi-ja-tutkimuspalvelut/oikeuslaakinta/kuolemansyyn-selvittamisjarjestelmat/oikeuslaaketieteellinen-kuolemansyyn-selvittaminen>

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä 2012. Sinulle surussasi. Hautausopas. Saatavissa myös <http://issuu.com/jani.kasma/docs/sinunsurussasipress?e=3059245/1001567>.

Esimerkkilaskelmia toimeentulotuesta hautauskuluihin

Menehtynyt henkilö on ollut naimaton. Kuolinpäivä 3.10. Hautautapana arkkuhautausta vanhaan sukuhautaamaan.

Perhe

010129- Vainaja	Perusosa
	0,00 Ei huomioida
	<u>0,00</u>

Tulot

Eläkkeensaajan asumistuki	245,66
Kansaneläke (lokakuulta, maksupäivä 7.10.)	96,90
Tilin saldo kuolinpäivänä 3.10.	<u>422,75</u>
	765,31

Menot

	Haettu	Hyväksytty
Hautausmenot (seurakunnan osuus laskun mukaan, sisältää hallinta-ajan pidennyksen)	418,00	418,00
Hautausmenot (hautausseuran osuus, laskuun ei sisälly kantajia)	1297,50	315,00
Hautausmenot (kiven siirto laskun mukaan, kaiverrusta ei huomioida)	<u>479,00</u>	<u>220,00</u>
	2194,50	953,00

Yhteenveto

Huomioon otettavat tulot	765,31
Perusosa	0,00
Menot	<u>953,00</u>
Yhteensä	-187,69

Hautauskuluihin myönnetään 187,69 euroa toimeentulotukea. Myönnetty tuki peritään takaisin kuolinpesälle mahdollisesti kuuluvasta varallisuudesta.

Menehtynyt henkilö on ollut naimaton. Kuolinpäivä 12.11. Haudattu muistolehtoon.

Perhe

010168- Vainaja	Perusosa	
	<u>0,00</u>	Ei huomioida
	0,00	

Tulot

Työmarkkinatuki (ajalta 30.10. - 12.11., maksupäivä 21.11.)	261,28
Tilin saldo kuolinpäivänä 12.11.	<u>382,15</u>
	643,43

Menot

	Haettu	Hyväksytty
Hautausmenot (seurakunnan osuus)	130,00	130,00
Hautausmenot (hautausseuran osuus)	<u>315,00</u>	<u>315,00</u>
	445,00	445,00

Yhteenveto

Huomioon otettavat tulot	643,43
Perusosa	0,00
Menot	<u>445,00</u>
Yhteensä	198,43

Kuolinpesän varat kattavat kohtuuhintaiset, välttämättömät hautauskulut. Toimeentulotukea ei myönnetä.

Menehtyneeltä henkilöltä jäi leski. Perheessä ei lapsia. Kuolinpäivä 8.11. Hautautapana uurnahautaus.

Perhe

		Perusosa	
010166-	Leski	108,88	8.11. saakka
010167-	Vainaja	<u>108,88</u>	8.11. saakka
		217,76	

Tulot

	Leski	Vainaja
Asumistuki		126,26
Työmarkkinatuki	522,56	
Työmarkkinatuki		522,56
Sairauspäiväraha	<u></u>	<u>298,73</u>
	522,56	947,55

Menot

	Haettu	Hyväksytty
Vuokra	550	550
Hautausmenot (seurakunnan osuus, sisältää uuden uurnahautapaikan lunastuksen)	360,00	360,00
Hautausmenot (hautausseuran osuus)	365,00	365,00
Lesken perusosa 9.11. alkaen	<u>352,22</u>	<u>352,22</u>
	1627,22	1627,22

Yhteenveto

Huomioon otettavat tulot	1470,11
Perusosa	217,76
Menot	<u>1627,22</u>
Yhteensä	-374,87

Hautauskuluihin myönnetään 374,87 euroa toimeentulotukea. Myönnetty tuki peritään takaisin kuolinpesälle mahdollisesti kuuluvasta varallisuudesta.